

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาความสัมพันธ์ของการอบรมเลี้ยงดู การปฏิบัติตัวของเพื่อนต่อนักเรียน และสื่อ กับพฤติกรรมก้าวร้าว ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอตามลำดับดังนี้คือ

1. แนวคิดทฤษฎี และประเภทของการอบรมเลี้ยงดู
2. แนวคิดและทฤษฎีของพฤติกรรมก้าวร้าว
3. การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งเร้าที่มีผลต่อพฤติกรรมความก้าวร้าวของเด็ก
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีและประเภทของการอบรมเลี้ยงดู

ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู

คำว่า การอบรมเลี้ยงดู (Child cares) ผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูไว้หลายความหมายด้วยกัน ซึ่งจะนำเสนอโดยรวมดังนี้

ความหมายการอบรมเลี้ยงดูคือ กระบวนการสอนที่มุ่งให้เด็กประพฤติในสิ่งที่ควรประพฤติ เป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และหลีกเลี่ยงการประพฤติในพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา โดยมีจุดมุ่งหมายให้เด็กได้เจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถจะควบคุมตนเองได้ มีความรับผิดชอบ และมีระเบียบวินัยในตนเอง (กรณีการ วิจิตรสุคนธ์ และคารณีย์ สายะวัน, 2529 : 22) โดยที่วิธีการอบรมเลี้ยงดูเป็นสภาพแวดล้อมของครอบครัวอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพราะการอบรมเลี้ยงดูเด็กจะเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความพร้อมและการยอมรับการอบรมเลี้ยงดูนั้นๆ จากเด็ก ซึ่งความเหมาะสมของวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่จะนำมาใช้กับเด็กแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพความพร้อมทางกายและจิตใจของเด็กบางครั้งพ่อแม่ หรือผู้ปกครองอาจต้องปรับปรุงวิธีการเลี้ยงดูหลายวิธีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเลี้ยงดูเด็กด้วย (กิตติกร มีทรัพย์, 2530 : 552) เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กเหล่านั้นได้เติบโตและสามารถต่อสู้กับสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้อย่างเหมาะสม และ มีความร่วม

มือกันระหว่าง บ้าน ครอบครัว โรงเรียน สังคม และชุมชน ที่อยู่รอบๆตัวเด็ก โดยทุกๆ ฝ่ายคงกล่าวจะต้องมีบทบาทและมีการแสดงออกที่สอดคล้องกันในหลายๆลักษณะกล่าวคือ ต้องช่วยกันสร้างแบบอย่างที่ดีเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่เด็ก โดยการแสดงความรัก ความห่วงใยให้เด็กเห็นว่าเรามีความปรารถนาดีต่อเขาอย่างจริงใจ เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่และสังคมให้การสนับสนุนในการทำ ความดีนั้น และแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่ยอมรับในความคิดเห็นของเขา มิใช่จะบังคับให้เขาต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแล หรือรับฟังคำสั่งของผู้ใหญ่แต่เพียงอย่างเดียว ถ้าเด็กทำอะไรไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม ผู้ใหญ่ควรจะได้มีการว่ากล่าวตักเตือน ซึ่งอาจจะมีบทลงโทษบ้างตามสมควร รวมทั้งผู้ใหญ่จะต้องรู้จักแบ่งเวลาให้แก่เด็กตามสมควร เพราะปัญหาในปัจจุบัน พบว่า พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องทำงานหนัก เพื่อหาเงินมาให้แก่บุตรหลานของตน จนไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานได้เต็มที่ ซึ่งความจริงแล้วเด็กไม่ต้องการเงินแต่เพียงอย่างเดียว แต่เด็กต้องได้รับความรักและความอบอุ่นด้วย คือพ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องมีเวลาที่จะอยู่กับลูกหลานของตนอย่างเพียงพอมิใช่ถือว่าเป็นหน้าที่ของครู ของโรงเรียน ของสารวัตรนักเรียน หรือของรัฐบาลเท่านั้น เพราะพ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเจริญเติบโตทางร่างกายและจิตใจของบุตรหลานของตนเอง (สมาน แสงมลิ, 2527 : 8)

ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู

ผู้รู้หลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูไว้หลายแบบด้วยกัน ซึ่งนำเสนอ โดยรวมดังนี้

พ่อแม่เป็นผู้อบรมสั่งสอนบุตรในระยะเริ่มแรกซึ่งมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมพฤติกรรมตาม ที่คาดหวังและทำลายพฤติกรรมของบุคคลอย่างที่ไม่คาดคิดมาก่อนก็ย่อมได้ (ไวรัช เขียมบรรจง, 2522 : 50) เพราะเด็กเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศชาติ เป็นความหวังสูงสุดของพ่อแม่ อนาคตของครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติขึ้นอยู่กับคุณภาพของเด็กที่จะเจริญเติบโตต่อไปเป็น ประชากรผู้รับภาระของประเทศในอนาคต เด็กที่ได้รับ การเลี้ยงดูปลูกฝังอย่างถูกต้องให้มีพื้นฐาน ที่ดี ทั้งทางร่างกายสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ และสังคม พร้อมทั้งจะเผชิญกับสภาพ สังคม ซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ เป็นอย่างดี สามารถที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา ประเทศได้ (สุนทราวดี เขียวพิเชฐ, 2532 : 28) และเด็กคือทรัพยากรอันมีค่ายิ่งของประเทศ ดังนั้น การหล่อหลอมทรัพยากรเด็กนั้นจำเป็นจะต้องใช้วิธีการที่ถูกต้อง โดยเฉพาะเด็กวัยก่อนเรียนเป็น เด็กที่พื้นสภาพจากการเป็นทารกแล้ว และกำลังพร้อมที่จะรับการชี้นำอย่างที่ดีที่ถูกต้อง พร้อมทั้งจะ รับการพัฒนาทั้งในด้านสติปัญญา บุคลิกภาพ และการปรับตัวเข้ากับสังคมสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ที่จะ

เจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต เป็นหัวหน้าของชุมชน เป็นกำลังของประเทศชาติเด็กจึงจำเป็นต้องเติบโตขึ้นอย่างเข้มแข็งและมีอารมณ์มั่นคง สามารถยืนบนขาของตนเองได้ด้วยความเชื่อมั่น และผจญปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี การที่จะได้เด็กที่มีลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องมี การอบรมและเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้อง (ชอบ กษานันต์, 2526 : 1)

ส่วนสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.(2526 : 282) กล่าวถึงแนวคิดของบุคคลต่างๆ และความสำคัญของอบรมเลี้ยงดูเด็กดังนี้

รูสโซ (Rousseau) ได้กล่าวไว้ว่า เด็กเปรียบเหมือนผ้าขาวบริสุทธิ์ ที่ผู้ใหญ่จะแต่งแต้มสีอะไรลงไปก็ได้ จะทำให้ผ้าขาวบริสุทธิ์กลายเป็นผ้าที่มีลวดลายสวยงามวิจิตรก็ได้ หรือจะทำให้กลายเป็นผ้าที่เลอะเทอะ มัวหมองอย่างไรก็ได้เช่นกัน ซึ่งรูสโซมีความเชื่อมั่นในธรรมชาติในการแสดงออกของเด็ก และถือว่าการกระทำต่าง ๆ ของเด็กนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ผิดศีลธรรม จากแนวคิดของรูสโซนี้เราจะเห็นได้ว่า พ่อแม่มีความสำคัญในการเลี้ยงดูเด็กในด้านที่ว่าพ่อแม่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดที่สุดที่จะหล่อหลอมให้เด็กเติบโตขึ้น มาเป็นคนที่มโนคติภาพอย่างไรก็ได้ และ เนลล์ (Neill) ผู้ก่อตั้งโรงเรียนเสรีภาพ ที่ซัมเมอร์ฮิลล์ ประเทศอังกฤษกล่าวว่า “พ่อแม่มักคิดว่าพ่อแม่คือพระเจ้า -พระเจ้าจึงอิจา พ่อแม่มีสิทธิ์ตามกฎหมายที่จะพูดว่า ฉันจะปั้นลูกของฉันเป็นอย่างนี้ แม่และพ่อดีลูกได้ ชูลูกให้กลัวได้ ทำให้ชีวิตลูกลำบากก็ได้ แต่พ่อแม่ไม่คิดว่าเด็กจะมีผลทางใจมากน้อยแค่ไหน เรื่องเศร้าก็คือพ่อแม่ชอบเชื่อว่าตัวเองทำดีที่สุดเสมอ” รวมทั้ง เฟเกอร์และแอนเดอร์สัน (Faegre and Anderson) ได้กล่าวว่า “ทางที่ดีเราควรอบรมให้เด็กมีความรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญในบ้าน เพราะเด็กจะเศร้าโศกไม่ร่าเริง ถ้ารู้สึกว่าตนเองเป็นเพียงแมลงตัวเล็กๆ ที่ไม่มีความหมายสำคัญต่อใครเลย ฉะนั้นเพื่อที่จะสร้างสิ่งแวดล้อมที่มีความเข้าใจและความคิดที่ดีต่อกัน พ่อแม่จะต้องเป็นผู้ที่มีความนึกคิดและมองเหตุการณ์ ได้อย่าง ลึกซึ้ง เช่น ต้องการพ่อที่มีเวลาได้คลุกคลีกับบุตรบ้างไม่เอาแต่หาเงินจนกระทั่งละเลยเด็กๆ และต้องไม่เห็นแก่ตัว มีความเสียสละ มองการณ์ไกลพอที่จะไม่ปฏิเสธคำขอร้องจากบุตร การอบรมเลี้ยงดูบุตรถือว่าเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของพ่อและแม่ การร่วมมือกันเป็นอย่างดีในบ้านและครอบครัวเป็นผลต่อสุขภาพจิตที่ดีมากกว่าปัจจัยอย่างอื่นๆ ” ส่วน ฟน แสงสิงแก้ว ได้กล่าวว่า “สิ่งหนึ่งที่ข้าพเจ้ามีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่อยากจะให้เห็นบังเกิดแก่ลูกหลานของเราในปัจจุบันและอนาคตคือการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของสังคมในการดำเนินชีวิต”

สภาพทั่วไปของการอบรมเลี้ยงดู

กรณีการ วิจิตรสุคนธ์ และ คารณีย์ สายะวัน (2529 : 21-22) กล่าวว่า ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก ทำให้เด็กถูกปล่อยปละละเลย ไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร เมื่อเด็กโตขึ้นจึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหายาเสพติด มั่วสุม อาชญากรรม และความผิดทางเพศ เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาอย่างมากของครอบครัว สังคมและประเทศชาติ จึงจำเป็นที่พ่อแม่และผู้เกี่ยวข้องกับเด็กทั้งหลายจะต้องให้ความสำคัญและสนใจรวมทั้งร่วมมือร่วมใจกันในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างจริงจังมากขึ้น เนื่องจากผลของการอบรมดูแลจะมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างหรือทำลายการเจริญพัฒนาของเด็กในทุกๆ ด้าน

พัฒนาการและบุคลิกภาพของเด็กจะถูกกำหนดมาจากการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับมาจากครอบครัว โรงเรียน และสิ่งแวดล้อมในสังคม เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเข้าใจ ความมีเหตุผล และมีการควบคุมพอสมควร จะเจริญเติบโตเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับของสังคม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีเหตุผลมีการตัดสินใจได้ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการปรับตัวดี สามารถพึ่งพาตัวเองได้ มีความรับผิดชอบสูง มีระเบียบวินัย และมีลักษณะของผู้นำ ถ้าเด็กได้รับการอบรมแบบรักมากแต่ถูกควบคุมมากจะทำให้เด็กมีลักษณะสุภาพอ่อนน้อม เชื่อฟัง มีความก้าวร้าวต่ำ แต่จะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มักพึ่งพาผู้ใหญ่เสมอ ขอมคนอยู่ตลอดเวลา และมักจะโทษตนเอง ส่วนเด็กที่ได้รับการอบรมแบบให้ความรักน้อยแต่ถูกควบคุมมาก จะเป็นคนขี้อาย ไม่มีระเบียบวินัย มีความก้าวร้าวต่อตนเองสูง ชอบการทะเลาะวิวาท มีความรับผิดชอบต่ำ ยิ่งถ้าเด็กอยู่ในครอบครัวที่มีความรักน้อยและขาดการควบคุม เด็กจะยังมีความก้าวร้าวสูง มองโลกให้แง่ร้าย ไม่ไว้วางใจผู้อื่น ไม่มีระเบียบวินัย มีความสามารถในการปรับตัวต่ำ ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมักจะก่อปัญหาอาชญากรรมได้ง่าย

ในการอบรมเด็กเด็คนั้นโดยทั่วไปจะมุ่งหวังให้เด็กได้เจริญเติบโตเป็นบุคคลที่มีความประพฤติดี มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีศีลธรรมอันดี มีน้ำใจ โอบอ้อมอารีและสร้างสรรค์ประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติได้แต่การอบรมดูแลเด็คนั้นเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน และต้องใช้ความรู้ความสามารถพอสมควร ดังนั้นพ่อแม่หรือผู้เกี่ยวข้องกับผู้ดูแลจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้ถูกต้องด้วย ส่วน กิตติกร มีทรัพย์ (2530 : 309) กล่าวว่าเด็กวัยเรียน เป็นช่วงที่เจริญเติบโตและมีพัฒนาการอย่างกว้างขวางกว่าเด็กวัยก่อนวัยเรียน ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา พ่อแม่ผู้ปกครองควรทำความเข้าใจกระบวนการ พัฒนาการ และอิทธิพลต่างๆ ที่มีต่อพัฒนาการที่

สำคัญบางประการ อิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการที่สำคัญของเด็กวัยเรียนที่สมควรจะกล่าวถึงมี 2 ประการด้วยกัน คือ

1. อิทธิพลจากครอบครัวอันได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพี่น้อง และการทำความเข้าใจกับอิทธิพลจากครอบครัวที่จะส่งผลให้เกิดพัฒนาการไปทางปกติ หรือไปในทางที่ก่อให้เกิดปัญหาทางจิตใจ และปัญหาทางกายอันเนื่องมาแต่สาเหตุทางจิตใจ หรือปัญหาทางจิต-การสัมพันธ์

2. อิทธิพลจากโรงเรียนอันได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก และความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับกลุ่มเพื่อนของเด็กเอง เช่นเดียวกัน อิทธิพลดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดพัฒนาการไปในทางบวกหรือในทางลบได้หลายอย่าง และฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2527 : 101-102) กล่าวถึงอิทธิพลของครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็กได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก และความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องในครอบครัว กับการอบรมเลี้ยงดูประกอบด้วย การตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็กอย่างเพียงพอ การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมต่อพัฒนาการของเด็ก และการยอมรับสิทธิความเป็นคนของเด็ก ส่วน เพียเจท์ (Piaget, 1932. อ้างใน โกศล มีคุณ, 2524 : 75) ได้เน้นความสำคัญของประสบการณ์ทางสังคมอันเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความสามารถในการสวมบทบาทตามความเข้าใจของโคลเบอร์ก (Kohlberg) เพียเจท์ (Piaget) ได้กล่าวว่า การที่จะให้เด็กได้มีประสบการณ์ทางสังคมที่ดีและเหมาะสมนั้น ผู้อบรมเลี้ยงดูจะต้องให้การเลี้ยงดูแบบให้ความเสมอภาคแก่เด็กให้เด็กได้รู้ถึงความต้องการ ความยากลำบาก และการกระทำผิดของตน ซึ่งให้เห็นถึงผลของการกระทำของตนที่มีต่อผู้อื่น พยายามสร้างบรรยากาศความเข้าใจ และความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งการเลี้ยงดูแบบดังกล่าวก็คือ แบบรักและแบบสนับสนุนนั่นเอง และการอบรมเลี้ยงดูมิใช่ให้เพียงแต่ความสุขทางกายอันได้แก่ปัจจัยสี่เท่านั้น แต่สิ่งสำคัญนอกเหนือจากนี้คือ การให้ความรักความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ ซึ่งเป็นความสุขทางใจและเป็นสิ่งที่เด็กต้องการมาก การให้ความรักแก่เด็กจะต้องเป็นรักที่มีเหตุผลและมีความจริงใจ การแสดงความรักถูกด้วยการตามใจนั้น ให้อะไรทุกอย่างที่คิดว่าลูกต้องการ จะทำให้เด็กไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่สามารถทำอะไรได้ด้วยตนเอง ในทางตรงกันข้าม เด็กที่ไม่ได้รับความรัก ความอบอุ่นจากพ่อแม่ก็เกิดความรู้สึกเหมือนถูกทอดทิ้ง นอกจากความรักความอบอุ่นแล้ว พ่อแม่ยังต้องให้การยอมรับและความเข้าใจในตัวลูกอีกด้วย เพราะจะช่วยให้เด็กมีความสุขและปรับตัวได้ดี แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับการยอมรับและความเข้าใจก็จะทำให้เด็กรู้สึกอ้างว้าง ไร้เหวขาดความสุข และปรับตัวได้ยาก นอกจากนี้ยังอาจแสดงพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่เหมาะสมเพื่อเรียกร้องความสนใจ (ทัศนีย์ ฮาชาไนท์, 2519 : 57-62) ส่วน เบญจา แสงมลิ (2523 : 29) ได้กล่าวว่า

การอบรมเลี้ยงดูจะทำให้เด็กเจริญเติบโตสมบูรณ์ทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ ถ้าได้รับการส่งเสริมดังต่อไปนี้

ทางกาย - ให้ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกวิธี ให้เด็กเล่นทั้งในร่มและกลางแจ้งเพื่อส่งเสริมกล้ามเนื้อ เด็กในการเคลื่อนไหวต่างๆ

ทางอารมณ์ - ให้เด็กได้มีความอบอุ่น แ่มใส ร่าเริง รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเองได้

ทางปัญญา - ให้เด็กรู้จักสิ่งต่างๆ รอบๆตัว จดจำได้ สังเกต เปรียบเทียบ รู้จักเหตุผลพอควร คิดเป็น มีความคิดสร้างสรรค์ และเรียนรู้สิ่งที่ควรรู้ตามวัยของตน

สิ่งแวดล้อมสำคัญต่อการพัฒนาการของมนุษย์คือ ทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สามารถคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็นและสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี และการอบรมเลี้ยงดูอาจยังให้เกิดการพัฒนาจิตลักษณะและพฤติกรรมต่างๆของเด็กในด้านที่ไม่เหมาะสมได้ โดยเฉพาะถ้ามีการอบรมเลี้ยงดูที่ผิดพลาด ขาดความรู้ ขาดรัก และขาดความเข้าใจในด้านความต้องการของเด็กแต่ละวัยแล้วจะก่อให้เกิดลักษณะที่ไม่เหมาะสมและไม่เป็นที่ต้องการได้ เช่น พฤติกรรมที่แปรปรวน การประทุพสุเทของอารมณ์ ความก้าวร้าว บุคลิกภาพและจิตลักษณะที่ไม่เหมาะสมต่างๆ ซึ่งแบบหรือวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กนี้มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหรือลักษณะทางจิตใจของเด็กเป็นอย่างยิ่งและการฝึกเด็กเพื่อการพัฒนาจิตลักษณะให้ได้ผลในระยะยาวอย่างแท้จริงนั้น ควรเริ่มตั้งแต่วัยก่อนเข้าเรียน การฝึกอบรมเด็กในบรรยากาศและสภาพแวดล้อมครอบครัวซึ่งพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดีและพร้อมที่จะให้ความรักและการสนับสนุนแก่เด็ก รวมทั้งการควบคุมในทางร่างกาย จึงเป็นลักษณะที่ช่วยเอื้อต่อการพัฒนาเด็กให้สมบูรณ์ต่อไปได้ ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูส่งผลต่อการพัฒนาทั้งทางกายและ จิตใจของเด็กนั้น อาจกล่าวต่อไปได้อีกว่า การพัฒนาทางกายและจิตของเด็กเป็นส่วนสำคัญหรือเป็นฐานของการพัฒนาทางสติปัญญาของบุคคล ตัวอย่างเช่น ในการเจริญเติบโตทางร่างกาย การที่พ่อแม่ช่วยเด็กให้เรียนรู้ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสต่างๆ จะทำให้เด็กสามารถใช้ทุกส่วนในร่างกายเพื่อการเรียนรู้ต่างๆ ได้ เช่น ในการแก้ปัญหา นอกจากนั้น ก็ยังทำให้เด็กพัฒนาความรู้สึกลึกซึ้งและทำดีต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตัวของเด็กในฐานะที่เป็นอินทรีย์ที่มีชีวิตอีกด้วย จากตัวอย่างการแก้ปัญหาถ้าเด็กมีโอกาสได้พัฒนาทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตัวเองอยู่เสมอ แล้วเด็กก็จะค่อยๆ สะสมประสบการณ์ ในความสำเร็จ ยังให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งที่มีต่อตนเองในด้านที่ดีมีคุณค่าและอยากคิดค้นเรียนรู้ต่อไปอีก การอบรมเลี้ยงดูเด็กจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทางปัญญาของเด็กอย่างยิ่งอีกทางหนึ่งด้วย (ประสาร ทิพธารา, 2521 : 14)

ทฤษฎีการอบรมเลี้ยงดู

โฮลสไตน์ (Holstein 1968 อ้างใน โกศล มีคุณ, 2524 : 75) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ซึ่งมีการกระตุ้นเร้าและให้เด็กได้มีโอกาสอภิปรายโต้ตอบปัญหาคำนิยาม รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทัศนคติ เขาได้อธิบายลักษณะดังกล่าวเป็นส่วนที่ทำให้เด็กได้มีโอกาสและพัฒนาความสามารถในการสวมบทบาท ส่วน ฟรอยด์ (Freud, 1949 : PP 26-29. อ้างใน รอยพิมพ์ อิศระพงศ์พันธ์, 2535 : 13) กล่าวว่า “เด็กคือบิดาของมนุษยชาติ” (Child is father of man) ทั้งนี้เพราะเด็กจะต้องเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต และจะเป็นผู้ให้กำเนิดเด็กรุ่นต่อไปอย่างไม่มีการสิ้นสุด ส่วนจรรยา สุวรรณทัต (2514 : 52-57) ได้กล่าวว่า ครอบครัวซึ่งเป็นสังคมหน่วยแรกของเด็กจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการของเด็กตั้งแต่วัยแรกเริ่มและวัยต่อมา เพราะหน้าที่สำคัญที่สุดของครอบครัวคือการอบรมเลี้ยงดูบุตร เพื่อให้บุตรของตนเป็นคนที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งผลผลิตของการอบรมเลี้ยงดูนี้จะเป็นเสมือนฐานรองรับบทบาทอื่นๆ ต่อไป และเพียเจท์ (Piaget, 1982. อ้างใน นิภา ทองไทย, 2525 : 12-13) ได้เสนอขั้นตอนเกี่ยวกับการพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กว่า เด็กจะมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญามาตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยที่มีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาอย่างสมบูรณ์เมื่ออายุ 15 ปี โดยพัฒนาทางสติปัญญาของเด็กจะไม่มีการพัฒนาขั้นขึ้น โดยจะพัฒนาตามลำดับอายุและตามลำดับขั้น แต่อัตราของการพัฒนาการแตกต่างกันในเด็กแต่ละคน โดยความแตกต่างนี้จะมาจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญและสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อเด็กคือพ่อ แม่ นั่นเอง เพราะช่วงวัยต้นของชีวิตนี้เด็กใช้เวลาอยู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งไซมอนส์ (Symonds อ้างใน ศิริพร หลิมศิริวงศ์, 2511 : 25) ได้สรุปวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่ผลต่อบุคลิกภาพของเด็กไว้ดังนี้ บิดามารดาที่ปล่อยปละละเลย บุตรจะมีลักษณะเป็นคนก้าวร้าวเจ้าคิดเจ้าแค้น ชอบพูดปด ลักเล็กขโมยน้อย และชอบหนีโรงเรียน ส่วนบิดามารดาที่ประคบประหงมบุตรมากเกินไป บุตรจะเป็นคนที่มีลักษณะไม่ให้ความร่วมมือ ฟุ้งตนเองไม่ได้ ต้องพึ่งผู้อื่นอยู่เสมอ ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ส่วนบิดามารดาที่มีอำนาจเหนือบุตร บุตรจะเป็นคนเจ้าระเบียบ สุภาพเรียบร้อย อยู่ในโอวาท สามารถปรับตัวเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดี วานอนนอนง่าย สงบเสงี่ยม ขาดความคิดริเริ่ม และการตัดสินใจขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจ รวมทั้งบิดามารดาที่ยอมจำนนต่อบุตร บุตรจะขาดความรับผิดชอบ ไม่อยู่ในโอวาท เห็นแก่ตัว คื้อดิ่ง และทำอะไรตามใจชอบ ส่วนโฮสเลอร์ (Hostler, 1969 : pp. 82-83. อ้างใน สุนารี เทชะโชควิวัฒน์, 2527) กล่าวว่า การเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีต่อลูกว่าหากเกิดเด็กคนใด ไม่มีแม่ให้การอบรมเลี้ยงดู เด็กคนนั้นจะเจริญเติบโตอย่างไม่เต็มที่ ในด้านเกี่ยวกับอารมณ์ สังคม และการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น เพราะแม่เป็นเสมือนผู้ก่อตั้งสิ่งเหล่านี้ให้แก่เด็ก โดยเด็กจะได้รับการเรียนรู้ที่จะรักจากการดูแลและการกระทำของแม่ ซึ่งถึงแม้

ว่าเด็กจะขาดแม่จะมีความสำเร็จในตนเองเท่ากับเด็กอื่นๆ ที่มีแม่อยู่ก็ตาม แต่แม่ย่อมเป็นสิ่งที่เด็กต้องการและสำคัญต่อการพัฒนาของเด็กมาก ส่วนมูสเซน และคาแกน (Mussen and Kagan, 1965 : p.193. อ้างใน รอยพิมพ์ อิศระพงศ์พันธ์, 2535 : 13) กล่าวว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูทารกของแม่มีผลต่อพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจของทารกทั้งในปัจจุบันและอนาคต และเฮอร์ล็อก (Hurlock, 1965 : p.434. อ้างใน นิภา ทองไทย : 2525) กล่าวถึงความสำคัญของการเลี้ยงดูที่พ่อแม่มีต่อเด็กไว้ว่า เด็กเล็กจะเลียนแบบอย่างของพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในครอบครัว ซึ่งพ่อแม่จะเป็นตัวแบบที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่ถูกต้อง ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นต้นกำเนิดในการอบรมสั่งสอนเด็กให้มีพฤติกรรมยอมรับตนเองหรือไม่ยอมรับตนเองจากการได้รับสิ่งเสริมแรงจากครอบครัว

จากแนวคิดการอบรมเลี้ยงดูของนักจิตวิทยาดังกล่าว แสดงให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาการในวัยเด็ก ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตทางด้านการ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และพฤติกรรมต่างของเด็ก

การอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ

การอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงดูอย่างเพียงพอจึงจะอบรมเลี้ยงดูเด็กได้ดีตามความประสงค์ที่ต้องการ การเลี้ยงดูมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ยากเพราะมนุษย์มีพัฒนาการทางสมองสูง มีความสามารถในการคิดการตัดสินใจ และการเลือกสรรได้ ดังนั้นการใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมหรือใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบไม่มีการปรับหรือยึดหยุ่นทฤษฎีแล้ว ก็จะทำให้การเลี้ยงดูไม่ประสบความสำเร็จ

ดวงกมล เวชบรรยงรัตน์ (2530 : 552-553) ได้กล่าวว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูเป็นสภาพแวดล้อมของครอบครัวอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพราะการอบรมเลี้ยงดูจะเป็นไปได้ตามเป้าหมายหรือไม่เพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับความพร้อมและการยอมรับจากเด็ก ความเหมาะสมของวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่จะนำมาใช้กับเด็กแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพและความพร้อมทางกายและจิตใจของเด็ก บางครั้งพ่อแม่ผู้ปกครองอาจต้องปรับปรุงวิธีการเลี้ยงดูหลายวิธีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเลี้ยงดูเด็กด้วย

วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยทั่วไป กำหนดกว้างๆ ไว้ 3 วิธี คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบปกป้อง เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ ผู้ปกครองให้ความดูแลเอาใจใส่เด็กมากเป็นพิเศษ ที่คนไทยโดยทั่วไปมักเรียกว่า “ไข่ในหิน” พ่อแม่จะคอยปกป้องไม่ให้เด็กได้รับความกระทบกระเทือนเลยทั้งทางกายและจิตใจ เด็กที่เคยได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปกป้องมักขาดความพร้อมที่จะต่อสู้ด้วยตนเอง ชอบที่จะพึ่งพาคนอื่นอยู่เสมอ ไม่เป็นตัวของตัวเอง

แต่เด็กเหล่านี้จะเป็นเด็ก “หัวอ่อน” สอนง่ายอบรมง่าย เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่ดื้อดิ่ง เด็กประเภทนี้มักจะปรับตัวเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดี แต่กับเพื่อน ๆ รุ่นเดียวกันมักจะเป็นที่รำคาญเพราะเพื่อน ๆ ไม่อยากที่จะเป็นภาระดูแลเด็กประเภทนี้ เด็กจึงมักรู้สึกโดดเดี่ยว มีเพื่อนน้อย เก็บตัว มีความหวาดกลัวต่อสภาพแวดล้อมง่าย

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดมีความแตกต่างจากการอบรมแบบปกป้องในด้านตรงกันข้ามเลยทีเดียว กล่าวคือ พ่อแม่จะมีความเข้มงวดกับการกิจในชีวิตประจำวัน ตลอดจนความคิด ความเชื่อ และการกระทำต่างๆ ของเด็กเป็นอย่างมากจนกระทั่งทำให้เด็กหวาดกลัว ไม่กล้าและไม่แน่ใจในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ ลักษณะพฤติกรรมของเด็กที่ได้รับการอบรมแบบนี้ อาจแสดงออกได้สองลักษณะ คือ มีความหวาดกลัว ไม่กล้าตัดสินใจ และอีกประการหนึ่ง คือ กล้าตัดสินใจอย่างบ้าบิ่น ลักษณะพฤติกรรมทั้งสองประการที่เกิดขึ้นนี้จะมีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมของเด็กที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไปในอนาคต เด็กที่ได้รับการอบรมแบบเข้มงวดนี้ จะเป็นเด็กที่เคร่งครัดปฏิบัติตามระเบียบวินัยเพราะไม่กล้าตัดสินใจกระทำด้วยตนเอง แต่บางครั้งเมื่อถึงคราวจะต้องตัดสินใจในเรื่องที่ไม่มีระเบียบใด ๆ รองรับก็จะทำไม่ได้ส่วนพวกที่ตัดสินใจอย่างบ้าบิ่นก็จะไม่สนใจระเบียบวินัยเลย โดยจะใช้ตนเองเป็นหลักกระทำตามที่ตนเองชอบ

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เป็นการอบรมที่ให้อิสระในการกระทำแก่เด็ก เด็กจะได้มีความคิดความอ่านตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม การฝึกประชาธิปไตยให้แก่เด็กต้องพึงระลึกถึงการสร้างความเข้าใจในเรื่องของประชาธิปไตยให้เด็กเข้าใจอย่างแท้จริง เช่นการที่จะให้เด็กรู้ว่าตนมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้ ก็ต้องให้เด็กเรียนรู้ด้วยว่า การมีสิทธิเช่นนั้นเขาจะต้องมีหน้าที่พึงปฏิบัติอย่างไร บ้างเพื่อให้มาซึ่งสิทธินั้นๆ โดยทั่วไปแล้ว การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมักจะทำกันอย่างไม่ถูกต้อง คือ แทนที่จะทำความเข้าใจให้กับเด็ก ทำข้อตกลงกันไว้ก่อนให้เด็กยอมรับเสียก่อนกลับปล่อยให้เด็กทำอะไรตามใจชอบ จนในที่สุดเด็กก็จะเป็นคนเอาแต่ใจตนเองจะเอาอะไรต้องให้ได้อย่างใจ ถ้าไม่ได้ก็จะประทุ้งแสดงความไม่พอใจ ซึ่งถ้าพ่อแม่ว่ากล่าวเด็กก็จะอ้างว่าพ่อแม่ไม่ให้อิสระไม่มีประชาธิปไตย แสดงให้เห็นว่าเด็กยังไม่เข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยดีพอ

การอบรมเลี้ยงดูแต่ละวิธีมีข้อดีและข้อบกพร่อง การอบรมเลี้ยงดูที่ดีนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการพิจารณาเลือกวิธีการที่เหมาะสมของพ่อแม่ที่จะใช้กับลูกของตน แต่ข้อพึงระลึกที่สำคัญสำหรับพ่อแม่ก็คือ การใช้วิธีการใดๆ ก็ตามควรกระทำให้สม่ำเสมอ ความไม่แน่นอนในอารมณ์และ

ความไม่แน่นอนในการใช้วิธีการอบรมจะเป็นผลร้ายอย่างยิ่งในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพราะจะทำให้เด็กเกิดความสับสน ไม่แน่ใจ ปฏิบัติตามไม่ถูก

แนวคิดและทฤษฎีของพฤติกรรมก้าวร้าว

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว

สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (2519 : 170) กล่าวว่าเด็กก้าวร้าวมักแสดงพฤติกรรมโดยการชอบก่อเรื่องก่อทะเลาะวิวาทต่อสู้ทุบตีและรังแกเด็กอื่น เด็กพวกนี้ชอบแสดงออกในแบบฉบับของเขา บางครั้งจึงทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน มักพูดจาอวดดีหรือแสดงไม่เคารพผู้ใหญ่ ชอบโต้แย้งและชอบด่าหาตีเถียงกล่าวโทษผู้อื่น รวมทั้งมีอารมณ์ขุ่นมัว โกรธ และหน้าบึ้งอยู่เสมอด้วย ส่วนสาเหตุที่ทำให้เด็กก้าวร้าวกล่าวโดยสรุปคือ เนื่องจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองรักและตามใจลูกมากเกินไป ทำให้เด็กหวังและต้องการจะได้สิ่งต่างๆ จากเพื่อน ตามใจตนเอง เช่นเดียวกับการได้รับจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองเข้มงวดกดขี่จนลูกมากเกินไป ทำให้เด็กเก็บความรู้สึกที่ไม่พึงพอใจไว้ แล้วมาแสดงออกกับเพื่อนๆ และผู้อื่น หรือเด็กรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่นจากบิดามารดา ทำให้ไม่มีความสุข หรือเนื่องจากเด็กไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ทำให้คิดว่าผู้อื่นไม่เป็นมิตรที่ดี หรือเด็กไม่ชอบครู แต่ไม่กล้าแสดงออก เกิดความรู้สึกขัดแย้งและได้เก็บความรู้สึกเหล่านั้นมาแสดงกับเด็กอื่น ส่วนกันยา สุวรรณแสง (2533 : 71-72) กล่าวว่ายามเมื่อความเครียดและกระวนกระวายทวีตัวขึ้น โทษะย่อมเกิดตามมา โทษะเป็นตัวนำไปสู่การทำลายล้างและการพิฆาตฝ่ายตรงข้าม พฤติกรรมเตะ ต่อย หักและทุบให้พังทลายตัวขึ้นเมื่อเกิดความคับข้องใจ พฤติกรรมก้าวร้าวและทำลายล้างแสดงออกเป็นสองแบบ คือ

(1) ก้าวร้าวโดยตรง (Direct Aggression) ความคับข้องใจมักจะเป็นผลให้บุคคลพุ่งความก้าวร้าวไปยังวัตถุที่เป็นสาเหตุของความคับข้องใจ ในการเล่นต่างๆ ไปถ้ำเด็กเล็กๆ คนหนึ่งแย่งของจากอีกคนหนึ่ง คนที่ถูกแย่งจะตรงเข้าทุบตอยและขี้อายของเล่นคืนมา สำหรับผู้ใหญ่ก็ริยาก้าวร้าวแสดงโดยวาจามากกว่าทางกาย ฝ่ายถูกพรูสวาทก็มักจะโต้กลับด้วยวาจาหักล้างพอกๆกัน ความโกรธที่ผุดขึ้นเมื่อเป้าหมายกระทบกับอุปสรรคยอมหาทางแสดงออกด้วยการปะทะตรงๆ

เพราะว่าอุปสรรคหรือสิ่งกีดขวางคือต้นเหตุกิดกันเด็กๆ มิให้บรรลุถึงเป้าหมายความพยายามแก้ปัญหาของเด็ก คือ จัดการกับอุปสรรคเหล่านั้น พฤติกรรมขจัดขวากหนามไม่จัดว่าเป็นการอาฆาตมาดร้ายแต่อาจเป็นการเรียนรู้แบบหนึ่งในการแก้ปัญหา ถ้าหากอุปสรรคเป็นบุคคลก็ต้องถือว่าบุคคลนั้นคืออุปสรรคที่ต้องโจมตี

(2) ก้าวร้าวแทนที่ (Displaced Aggression) บ่อยครั้งที่เจ้าของความคับข้องใจไม่สามารถพุ่งความก้าวร้าวตรงไปที่ตัวก่อความคับข้องใจได้ อย่างสาสม บางครั้งที่เจ้าตัวหาสาเหตุอันแท้จริง

ไม่ได้ บางครั้งแหล่งที่เกิดความคับข้องใจนั้นคลุมเครือ ในสถานะเช่นนี้บุคคลไม่รู้จะไปโจมตีเอากับอะไรหรือผู้ใด กระนั้นความโกรธก็ยังคุกรุ่น อยู่และเขาอยากจะทำอะไรสักอย่าง ยิ่งไปกว่านั้น บางครั้งตัวที่ก่อให้เกิดความคับข้องใจมีอิทธิพลเหลือเกินไม่สามารถระบายความคับข้องใจได้ เมื่อใดที่ที่สถานการณ์ปิดกั้นไม่อำนวยให้บุคคลพุ่งความก้าวร้าวโดยตรงไปที่ต้นเหตุความคับข้องใจ บุคคลจะเบนจุดก้าวร้าวไปยังสิ่งอื่น ความก้าวร้าวแทนที่จึงเป็นความก้าวร้าวที่แสดงต่อคนหรือวัตถุที่ไม่รู้เรื่องด้วย เช่นชายหนุ่มถูกตำหนิจากนายจ้างเมื่อกลับมาบ้านก็แสดงความโกรธซึ่งเอากับภรรยาหรือลูกๆ หรือนักศึกษาที่ขัดคอเพื่อนอาจเนื่องมาจากจากได้เกรดต่ำ

แพะรับบาปเป็นตัวอย่างของความก้าวร้าวแทนที่ คนบริสุทธิ์สักคนอาจถูกกล่าวหาและกลายเป็นผู้รับเคราะห์เพราะความคับแค้นใจของอีกผู้หนึ่ง ความอยุติธรรมที่ชนกลุ่มน้อยได้รับมักจะมีสาเหตุมาจากความก้าวร้าวแทนที่ หรือการต้องตกเป็นแพะรับบาป (Scapegoating) รวมทั้งสาขาวิชาจิตวิทยา ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช (2526 : 346) กล่าวว่า พฤติกรรมความก้าวร้าว คือการกระทำที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือความเจ็บใจกับผู้อื่น การกระทำนี้อาจเป็น การตี การเตะ การด้อย การทำลายข้าวของ การทะเลาะ การดูหมิ่น และการคำทอ พฤติกรรมก้าวร้าวนี้ หากจะพิจารณาถึงรูปแบบของการกระทำที่แบ่งกว้าง ได้เป็น 2 รูปแบบคือ พฤติกรรมก้าวร้าวทางกาย และพฤติกรรมก้าวร้าวทางวาจา ซึ่ง เจตนาก้าวร้าว คือ ความตั้งใจหรือแรงจูงใจที่จะทำร้ายคนอื่นโดยนัยนี้ พฤติกรรมก้าวร้าว อาจเกิดขึ้นโดยมีหรือไม่มีเจตนาก้าวร้าวอยู่ด้วย ตัวอย่างเช่นเด็กอาจตีเด็กอื่นที่แขนแต่ต้องการทักทายมากกว่าทำร้ายเด็กอื่น เด็กอาจตีเพื่อนเพราะเด็กต้องการของเล่นที่เพื่อนเล่นอยู่แต่เพื่อนไม่ยอมให้ หรือเด็กอาจตีเพื่อนเพราะเด็กไม่ชอบเพื่อนคนนั้น แต่หากจะพิจารณาดูที่เจตนาที่จะพบว่าเด็กในตัวอย่างแรก เด็กมีเจตนาจะมีความสัมพันธ์กับเด็กอื่นมากกว่าการทำร้าย ในตัวอย่างที่สองเด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเพื่อเป็นเครื่องมือให้ตนได้ของเล่นมากกว่าเจตนาทำร้ายเพื่อน ส่วนในตัวอย่างที่สาม เด็กที่ตีเพื่อนโดยเจตนาจะก้าวร้าวอย่างแท้จริงเพราะต้องการให้เพื่อนได้รับความเจ็บปวด เจตนาก้าวร้าวอาจมีการแสดงออกในรูปแบบอื่นนอกเหนือไปจากพฤติกรรมก้าวร้าว เช่นเด็กชายที่มีเจตนาก้าวร้าวต่อพ่อของตนเองซึ่งให้ความกับการศึกษามาก เด็กอาจแสดงออกโดยการเรียนหนังสือให้ได้คะแนนต่ำๆ เพราะเด็กรู้ว่าการทำคะแนนได้ต่ำเป็นการทำร้ายจิตใจของพ่อ การที่เด็กเรียนหนังสือให้ได้คะแนนต่ำๆ นี้ เมื่อดูจากภายนอกก็ไม่อาจจะรู้ได้ว่าเป็นเจตนาก้าวร้าวของเด็ก เพราะเจตนาเป็นสิ่งที่สังเกตได้จากภายนอกได้ยาก ดังนั้นในการศึกษาความก้าวร้าวโดยมากมักจำกัดที่พฤติกรรมก้าวร้าว โดยไม่เจาะจงว่าจะต้องมีเจตนาก้าวร้าวด้วย ส่วนจิตรา วสุวานิช และคณะ(2522 : 130-131) กล่าวว่า เด็กที่ก้าวร้าวจะมีการแสดงออกและเหตุผลที่อาจเป็นไปได้สำหรับพฤติกรรมของเด็กก้าวร้าวดังนี้ การแสดงออกของเด็กก้าวร้าว มักจะ

แสดงออกโดย การชอบก่อเรื่องทำความยุ่งยากให้กับผู้อื่น ต้องการแสดงออกในแบบฉบับของเขาเองทั้งยังชอบโต้แย้ง ชอบแก้ตัวในเรื่องต่างๆ ชอบ ต้าหนิติเตียน กล่าวโทษผู้อื่น ต่อสู้ ทุบตี รังแกผู้อื่นหาเรื่องทะเลาะวิวาท ทำลายความสงบของชั้นเรียนและก่อกวนการเรียนการสอนของครู มักจะชอบขโมย พุดปด มีอารมณ์ขุ่นเคือง โกรธหน้าบึ้งอยู่เสมอ ชอบทำทาส มินิสัยหยาบคาย มักจะพูดจาอวดดี และแสดงความไม่เคารพต่อผู้ใหญ่ ซึ่งเหตุผลที่อาจเป็นไปได้สำหรับพฤติกรรมของเด็กก้าวร้าว ซึ่งเด็กก้าวร้าวเนื่องมาจากสาเหตุ ดังนี้ เนื่องจากบิดา มารดาหรือผู้ปกครอง เข้มงวด กวดขันเคร่งครัด เจ็บระเบียบเกินไป ทำให้เด็กเกิดความกลัว ไม่กล้าแสดงความรู้สึกขัดแย้งต่อบิดา มารดาหรือผู้ปกครอง และได้เก็บความรู้สึกเหล่านั้นมาแสดงกับเพื่อนๆหรือเพราะว่า บิดามารดา หรือผู้ปกครอง อ่อนแอ รัก ตามใจ และปล่อยลูก จนเกินควรทำให้เด็กหวังและต้องการจะได้สิ่งต่างๆ จากเพื่อนเช่นเดียวกับที่ได้รับจากบิดามารดา หรือผู้ปกครอง หรือเพราะว่าบิดา มารดาหรือผู้ปกครอง ซึ่งบางครั้งกวดขันลูกมากเกินไป และ บางครั้งก็ปล่อยลูกจนหลงจนทำให้เด็ก ความรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่นจากบิดามารดา และเป็นไปได้ว่าเด็กไม่ชอบหน้าครู และความรู้สึกในอารมณ์ที่คอยสงสัย ทั้งคิดว่าคนอื่นไม่เป็นมิตร ที่ดีต่อตน ส่วน Freedman and others (1970 : 101-104. อ้างใน ศราวุฒิ ขันยา, 2541 : 12) กล่าวว่าความก้าวร้าว นั้นเป็นพฤติกรรมใดๆ ที่เป็นอันตรายกระทำ ความเสียหายให้แก่ผู้อื่น โดยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเจตนา และจุดมุ่งหมายของการกระทำ นอกจากนี้ก็กล่าวเสริมว่า สังคมที่มันคงมีความผูกพันกันมักจะต่อต้านและดำเนินความก้าวร้าว การอยู่รอดของสังคมนั้นขึ้นอยู่กับคนในสังคมว่าสามารถควบคุมหรือลดความรู้สึกก้าวร้าว ความโกรธ และพฤติกรรมก้าวร้าวของตนให้เหมาะสมได้ ส่วน เครือวัลย์ ขจรพันธ์ (2541 : 73) กล่าวว่าเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวอยู่เสมอ มักเป็นเด็กที่มีความคับข้องใจ และถูกลองโทษอย่างรุนแรงจาก บิดา มารดา และ บิดา มารดาเป็นคนก้าวร้าวและอารมณ์ไม่คงเส้นคงวา ส่วน Berkowitz (1974. อ้างใน แสงสุริย์ สำนองกุล, 2534 : 125) ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมความก้าวร้าว หมายถึงพฤติกรรมที่ทำอันตรายต่อบุคคลอื่นโดยเจตนาร้ายเท่านั้น ซึ่ง Berkowitz (1965. อ้างใน สมพร สุทัศนีย์, 2530 : 2) แบ่งพฤติกรรมก้าวร้าวชัดเจนขึ้น คือแบ่งพฤติกรรมก้าวร้าวเป็น 2 ชนิดดังนี้

1. พฤติกรรมก้าวร้าวที่เป็นเครื่องมือไปเป้าหมาย (Instrumental Aggression) เป็นพฤติกรรมที่ไม่มีเจตนาร้ายที่จะให้บุคคลหรือสิ่งของเสียหาย บุคคลจะแสดงพฤติกรรมเพื่อผลบางอย่าง เช่นเพื่อระบายความคับข้องใจ เพื่อรางวัลหรือเพื่อเรียกร้องความสนใจ พฤติกรรมชนิดนี้จะเปลี่ยนไปตามสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมของรางวัลและการลงโทษ

2. พฤติกรรมก้าวร้าวที่เกิดจากความโกรธ (Angry-Aggression หรือ Hostility Aggression) เป็นพฤติกรรมที่ต้องการให้บุคคลหรือสิ่งของได้รับอันตรายหรือเสียหาย ตัวกำหนดพฤติกรรมก้าวร้าวชนิดนี้ คือการได้รับโทษในอดีต และการถูกทำลายศักดิ์ศรี ในปัจจุบัน

รวมทั้ง Buss (1961. อ้างใน สมพร สุทัศนีย์, 2530 : 3) ได้อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าวว่าเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะซับซ้อน ซึ่งบุคคลอาจแสดงออกถึงพฤติกรรมก้าวร้าวได้ในลักษณะต่างๆ เช่น พฤติกรรมก้าวร้าวทางกาย และพฤติกรรมก้าวร้าวทางวาจาซึ่ง พฤติกรรมเหล่านี้ยังมีลักษณะแตกต่างกันไปได้อีก ดังที่เขาได้อธิบายว่าลักษณะของพฤติกรรมที่มีลักษณะ Active และ Passive สรุปได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะรูปแบบพฤติกรรมก้าวร้าวจากการวิเคราะห์ของ Buss (1961)

พฤติกรรม	Active		Passive	
	ทางตรง	ทางอ้อม	ทางตรง	ทางอ้อม
ทางกาย	ชกต่อย	เล่นคลกยั่วเย้า	ขวางทางเดิน	แสดงท่าทีเฉยเมยต่อคำสั่ง
ทางวาจา	พูดดูหมิ่น	นินทา	พูดต่อว่า	พูดปฏิเสธ

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมก้าวร้าวมีลักษณะซับซ้อน คือมีทั้งพฤติกรรมก้าวร้าวทางกาย และพฤติกรรมก้าวร้าวทางวาจาที่มีลักษณะ Active และ Passive พฤติกรรมก้าวร้าวตามความหมายของ Buss นี้จึงมีความรุนแรงในระดับที่ต่างกัน และการแสดงพฤติกรรมนั้นอาจเป็นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมนอกจาก Buss แล้ว Holm (1984: 143-144. อ้างใน สมพร สุทัศนีย์, 2530 : 3) ได้ศึกษาถึงระดับความรุนแรงของพฤติกรรมก้าวร้าวทางกายพบว่ามีความรุนแรงตั้งแต่เล็กน้อยที่สุดถึงมากที่สุดตามลำดับดังนี้ ผลัก ชกต่อย ขว้างสิ่งของใส่ผู้อื่น เตะ ตี (ด้วยไม้) บีบรัดคอหอย ไขว่ป้อน ไขว่มัด และผลที่เกิดจากการกระทำที่ถือว่าเล็กน้อยคือ ฟกช้ำ มีแผลเล็กน้อย เลือดออกเล็กน้อย แขนขาหัก ผลที่ถือว่ารุนแรงคือ ตัดแขนขา ทำลายอวัยวะภายในจนทำหน้าที่ไม่ได้ Bandura. (อ้างในทิพย์วัลย์ สุทิน, 2539 : 11) เชื่อว่าความก้าวร้าวเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ เช่นเดียวกับพฤติกรรมอื่นๆ การพิจารณาว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมก้าวร้าวหรือไม่ นั้น Banbura เสนอว่าต้องพิจารณาอยู่ 2 ประการคือ

1. เป็นพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลอื่นได้รับบาดเจ็บ ได้รับความเสียหายทั้งทางร่างกายหรือทางจิตใจ และเป็นพฤติกรรมทำลายทรัพย์สิน การทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายทางร่างกาย อาจทำได้โดยตรงหรือทำร้ายทางอ้อม โดยทำให้บุคคลอื่นได้รับอันตรายเสียหายจากการกระทำของตนเองและการทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายทางจิตใจนั้นอาจทำได้โดยการพุดจาคุกคามนั้น ทำให้อับอายขายหน้า หรือการใช้อำนาจบังคับจิตใจ เป็นต้น

2. เป็นพฤติกรรมที่ได้รับการตัดสินใจจากสังคมว่าพฤติกรรมก้าวร้าว เพราะมีพฤติกรรมที่ทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ หรือทำลายทรัพย์สิน โดยผู้กระทำ ทำตามบทบาทหน้าที่ในสังคมหรืออาจจะทำไปโดยไม่มีเจตนา หรือมีข้อยกเว้นต่างๆ ที่สังคมกำหนดไว้ให้ทำได้ เช่น หมอฟันทำให้คนไข้ได้รับความเจ็บปวด ช่วงก่อสร้างทำลายตึกเก่าเพื่อสร้างตึกใหม่ ถือว่าเป็นการกระทำตามหน้าที่บทบาทในสังคม และในทางตรงข้ามมีพฤติกรรมบางพฤติกรรมที่ได้รับการตัดสินจากสังคมว่าเป็นพฤติกรรมที่ก้าวร้าวได้ แม้จะไม่มีผู้ใดได้รับบาดเจ็บหรือยังไม่มีทรัพย์สินเสียหาย เช่นคนที่มีเจตนาพยายามฆ่าผู้อื่น แต่ไม่สำเร็จ เป็นต้น

สมพร สุทัศนีย์ (2530 : 3-4) กล่าวว่า ความหมายของพฤติกรรมก้าวร้าวได้มีการอธิบายในลักษณะที่แตกต่างกันในหมู่นักจิตวิทยา ส่วน สราวุธ ชันยา (2541 : 12) กล่าวว่า ความก้าวร้าวคือลักษณะของการกระทำที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ทั้งทางด้านร่างกายและด้านความรู้สึก ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ เป็นการกระทำที่รุนแรงผิดปกติ เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้อื่นและตนเองเดือดร้อน เป็นการกระทำเพื่อปลดปล่อยความตึงเครียด ความคับข้องใจ ความโกรธและความรู้สึกไม่คิดต่างๆ ซึ่งโดยทั่วไปหมายถึงพฤติกรรมหรือการตอบสนองทางร่างกายหรือทางวาจาที่ มีเจตนาจะทำให้เกิดอันตรายและความเสียหายแก่ร่างกาย หรือทรัพย์สินของผู้อื่น ฉะนั้นการกระทำบางอย่างแม้จะมีผลให้ผู้อื่นได้รับอันตรายหรือบาดเจ็บก็ตาม แต่เป็นพฤติกรรมในทางสร้างสรรค์หรือทำไปโดยมิได้ตั้งใจ หรือเป็นอุบัติเหตุไม่ควรจัดเป็นพฤติกรรมก้าวร้าว รวมทั้ง ศิราณี พูลุติ (2543 : 16) กล่าวว่า ความหมายของพฤติกรรมก้าวร้าว โดยทั่วไป หมายถึง พฤติกรรมหรือการตอบสนอง ทางร่างกายหรือทางวาจา ที่มีเจตนาจะทำให้เกิด อันตรายและความเสียหายต่อ อินทรีย์อื่นๆ หรือทรัพย์สินของผู้อื่น ความหมายนี้เน้นถึงเจตนาของ ผู้กระทำ ฉะนั้นการกระทำบางอย่างแม้จะมีผลให้ผู้อื่นได้รับอันตราย หรือบาดเจ็บก็ตาม แต่เป็นพฤติกรรมในทางสร้างสรรค์ หรือทำโดยมิได้ตั้งใจ หรือเป็นอุบัติเหตุ ไม่ควรจัดว่าเป็นพฤติกรรมก้าวร้าว

การอบรมเลี้ยงดูกับการได้รับสิ่งเร้าที่มีผลต่อแรงจูงใจใฝ่ก้าวร้าวที่ผลักดันและกระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว มีผลต่อพฤติกรรมที่ก้าวร้าวของเด็ก ดังนั้นระดับของพฤติกรรมก้าวร้าวเมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของการอบรมเลี้ยงดูกับการได้รับสิ่งเร้าระดับของพฤติกรรม

ก้าวร้าวจะมีระดับความรุนแรงที่แตกต่างกัน ฉะนั้นผู้วิจัยจึงให้ความหมายของพฤติกรรมก้าวร้าวในงานวิจัยครั้งนี้ว่า พฤติกรรมก้าวร้าวหมายถึง การแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่มีลักษณะรุนแรง เป็นผลทำให้เดือดร้อนทั้งบุคคลรอบข้าง สิ่งแวดล้อมรอบๆ หรือตัวเค้เอง ทั้งการกระทำเช่น กลั่นแกล้งเพื่อนในลักษณะต่างๆ ทำลายทรัพย์สินทั้งของตนเอง บุคคลรอบข้าง และทำลายทรัพย์สินของส่วนรวม หรือการแสดงความก้าวร้าวทางวาจา เช่นการพูดจาหยาบคาย พูดจาดูถูก บุคคลอื่นทำให้เจ็บช้ำน้ำใจ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ก้าวร้าว

ในทางจิตวิทยามีทฤษฎีที่พยายาม อธิบายต้นกำเนิดของของความก้าวร้าวอยู่ 3 ทฤษฎีด้วยกัน คือ

1. ทฤษฎีสัญชาตญาณ (Instinct Theory)
2. ทฤษฎีความคับข้องใจ (Drive Theory)
3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีสัญชาตญาณ (Instinct Theory)

ลอเรนซ์ (1966. อ้างใน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526 : 347) เห็นว่า “ความก้าวร้าวคือสัญชาตญาณในการต่อสู้ของสัตว์และมนุษย์ ที่มุ่งกระทำต่อสมาชิกในตระกูล (Species) เดียวกัน” ความก้าวร้าวเปรียบเสมือนพลังงานที่มีการสะสมขึ้นในร่างกายมนุษย์ เหมือนกับแรงดันที่สร้างสมขึ้นซึ่งเมื่อถึงจุดหนึ่งจะต้องมีการระบายออกมาเสร็จแล้วก็จะมีการสร้างสมพลังขึ้นมาใหม่อีกไม่มีที่สิ้นสุด

ทฤษฎีความคับข้องใจ (Drive Theory)

ทฤษฎีนี้เสนอโดยนักจิตวิทยากลุ่มหนึ่งที่มหาวิทยาลัยเยล (Dollard, Doob, Mowrer, & Sears, 1939. อ้างใน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526 : 347) นักจิตวิทยาเหล่านี้อธิบายว่า “การเกิดของความก้าวร้าวมักเป็นผลจากความคับข้องใจเสมอ” และ “ความคับข้องใจจะก่อให้เกิดแรงขับซึ่งนำไปสู่ความก้าวร้าวบางรูปแบบเสมอ” ความคับข้องใจจะก่อให้เกิดแรงขับซึ่งนำไปสู่ความก้าวร้าวบางรูปแบบเสมอ” ความคับข้องใจในทฤษฎีนี้หมายถึงสภาวะที่เกิดจากการที่บุคคลถูกกั้นไม่ให้ทำ ไม่ให้บรรลุ หรือไม่ให้ได้สิ่งที่ประสงค์ เช่น เด็กอยากได้ของเล่นขณะที่เห็นของเล่นในร้าน แต่พ่อแม่ไม่ยอมซื้อให้ หรือเด็กอยากดูรายการโทรทัศน์รายการหนึ่งแต่พ่อแม่ไม่ยอมเปิดให้เด็กดู สถานการณ์ทั้งสองนี้เรียกได้ว่าทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

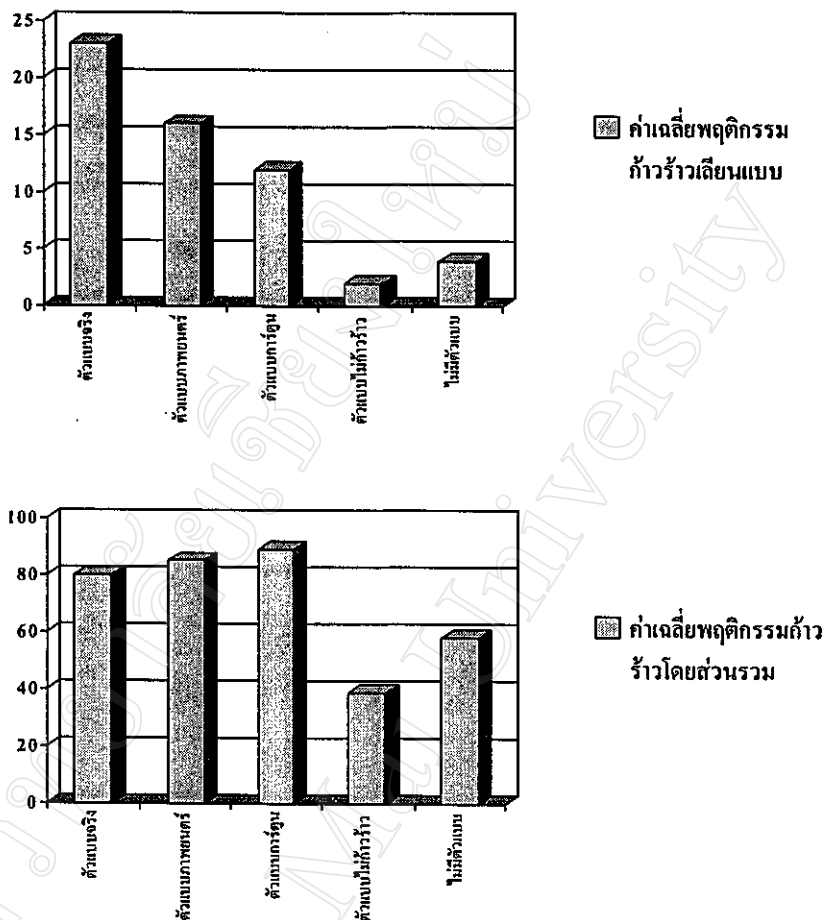
แบนดูรา (Bandura, 1973 อ้างใน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526 : 347) กล่าวว่า พฤติกรรมก้าวร้าวตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) เป็นเพียง พฤติกรรมทางสังคมพฤติกรรมหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยกระบวนการโดยกระบวนการต่างๆ ดังนั้นเด็กที่โตขึ้นในสังคมจะมีความก้าวร้าวมากขึ้นเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของสังคม เช่นสังคมที่ยินยอมหรือส่งเสริม ให้คนมีการแสดงความก้าวร้าวได้ ก็จะมีคนก้าวร้าวในสังคมนั้น ส่วนสังคมที่ต่อต้านการก้าวร้าวอย่างรุนแรง ก็จะมีสมาชิกที่ไม่ก้าวร้าวอยู่ในสังคมนั้นๆ เป็นส่วนมาก

การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งเร้าที่มีผลต่อพฤติกรรมความก้าวร้าวของเด็ก แบ่งตามระยะได้ 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 การศึกษากับตุ๊กตาล้มลุก การศึกษาของแบนดูราและคณะ (Bandura, Ross & Ross)

จากการศึกษาเชิงทดลองของแบนดูราและคณะ (Bandura, Ross & Ross, 1961. อ้างใน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526 : 380) ที่ศึกษากับตุ๊กตาล้มลุกโดยศึกษาถึงพฤติกรรมความก้าวร้าวของเด็ก ที่มีผู้ใหญ่เป็นตัวแทนแสดงความก้าวร้าวหรือไม่ก้าวร้าว พบว่ามีผลทำให้เด็กเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าว ต่อมาแบนดูราและคณะ สนใจว่าการเป็นตัวแทนผ่านสื่อต่างๆ จะมีอิทธิพลต่อการเรียนแบบของเด็กต่างกันหรือไม่ โดยมีการจัดสภาพการณ์ต่างๆ 5 สภาพการณ์ คือ

1. ตัวแบบจริง เป็นตัวแทนที่ผู้ใหญ่แสดงความก้าวร้าวทางกายและวาจา กับตุ๊กตาล้มลุก
 2. ตัวแบบภาพยนตร์ เป็นตัวแทนที่แสดงเหมือนตัวแบบจริง เพียงแต่ถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ มาฉายให้เด็กดู
 3. ตัวแบบแต่งการตุ๊กตา เป็นตัวแทนผู้ใหญ่ที่แต่งตัวเป็นการ์ตูนแมว และแสดงให้เด็กเห็นทางจอโทรทัศน์
 4. ตัวแบบไม่ก้าวร้าว เป็นตัวแทนผู้ใหญ่แสดงความไม่ก้าวร้าวให้เด็กเห็น ทั้งที่มีอุปกรณ์ต่างๆ เช่น ตุ๊กตาล้มลุก ไม้ตะดุมพุกอยู่ด้วย
 5. ไม่มีตัวแบบ เป็นสภาพการณ์ควบคุม ซึ่งทดสอบความก้าวร้าวของเด็กในสถานการณ์ทดลองเหมือน 4 สภาพการณ์แรกโดยไม่ให้เด็กเห็นตัวแบบประเภทใดมาก่อน
- ผลการทดลองครั้งนี้ปรากฏในภาพแสดงที่ 1

ภาพแสดงที่ 1 ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมที่ก้าวร้าวเลียนแบบและพฤติกรรมที่ก้าวร้าวโดยส่วนรวม

จากผลการทดลองดังภาพแสดงที่ 1 แสดงให้เห็นประเด็นต่าง ๆ 4 ประเด็นคือ

1. ตัวแบบก้าวร้าวทั้ง 3 ประเภทคือ ตัวแบบจริง ตัวแบบภาพยนตร์และตัวแบบแต่งตัวการ์ตูนมีผลทำให้เด็กเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวได้มากกว่าการมีตัวแบบไม่ก้าวร้าวหรือการไม่มีตัวแบบ
2. ตัวแบบจริงสอนให้เด็กเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวได้มากกว่าตัวแบบภาพยนตร์ และตัวแบบการ์ตูน
3. ตัวแบบก้าวร้าวทั้ง 3 ประเภท สอนให้เด็กลดความอดกลั้นในการความก้าวร้าวลง
4. ตัวแบบไม่ก้าวร้าวสอนให้เด็กมีความอดกลั้นในการแสดงความก้าวร้าวได้ดีกว่าการที่เด็กไม่มีตัวแบบ

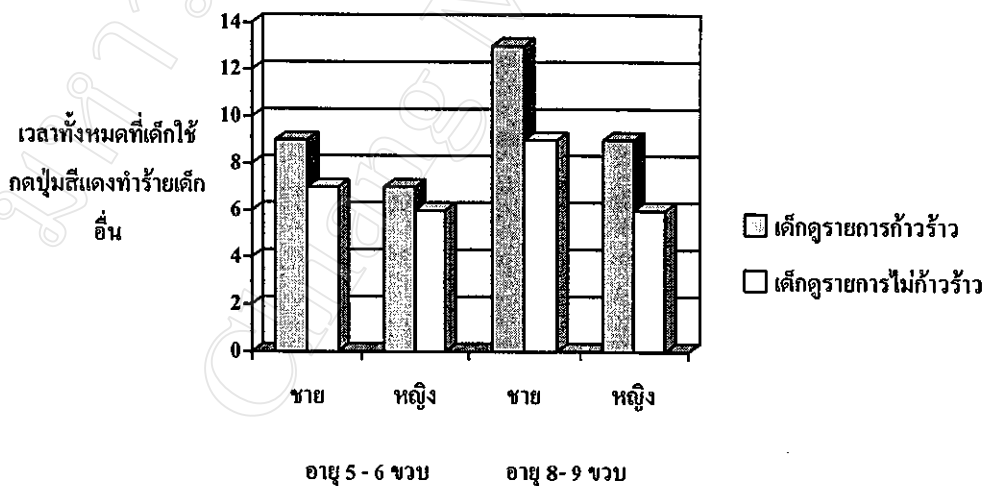
สรุป จากการทดลองของเบนคูราและคณะพบว่าการใช้สิ่งเร้าที่แตกต่างกันมีผลทำให้พฤติกรรมของเด็กแตกต่างกัน

ระยะที่ 2 การทดลองในห้องทดลอง

ในการทดลองในห้องทดลอง นักวิจัยคนอื่นๆ จึงพยายามทำการทดลองโดยตั้งเป้าหมายสำคัญไว้ 3 ประการคือ

1. พยายามวัดความก้าวร้าวจริง ๆ ที่ผู้ร่วมการทดลองได้แสดงต่อคนอื่นแทนที่จะแสดงต่อตุ๊กตาล้มลุก
2. พยายามทำภาพยนตร์ที่เหมือนกับการฉายทางโทรทัศน์จริงๆ มาใช้ในการทดลอง
3. พยายามสร้างสถานการณ์ที่ผู้ร่วมการทดลองสามารถแสดงความก้าวร้าวได้แตกต่างไปจากที่ได้พบเห็นมาจากภาพยนตร์

ไลเบิร์ตและบาร์อน (Liebert & Baron, 1972. อ้างใน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526 : 381) ทดลองกับเด็กอายุ 5 – 6 ขวบ โดยการฉายภาพยนตร์ ที่มีเนื้อหารสระก้าวร้าวสูง (The Untouchables) ให้กับเด็กบางคนดู แต่ฉายภาพยนตร์ที่มีความตื่นเต้น พอๆ กันแต่ไม่มีความก้าวร้าว (เป็นภาพยนตร์แข่งกรีฑา) จากนั้นก็จัดให้เด็กได้มีโอกาสดกดปุ่มสีแดงเพื่อช่วยเหลือ หรือกดปุ่มสีแดงเพื่อทำร้ายเด็กคนอื่นอีกคนที่เล่นเกมอยู่ในห้องถัดไป ผลการวิจัย แสดงให้เห็นในภาพแสดงที่ 2

ภาพแสดงที่ 2 อัตราการก้าวร้าวที่แสดงออกโดยเด็กชายหญิง อายุ 5 – 6 ขวบ และ 8 – 9 ขวบ ที่ได้ดูรายการก้าวร้าวและไม่ก้าวร้าว (Liebert & Baron, 1972. อ้างใน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526 : 381)

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นในภาพแสดงที่ 2 จะเห็นได้ว่าเด็กที่ได้ดูภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาสาระ ความก้าวร้าวสูง ทั้งเด็กชายและเด็กหญิง ทั้งกลุ่ม 5 – 6 ขวบ และกลุ่ม 8 – 9 ขวบ ต่างก็แสดงความ ก้าวร้าวสูงกว่าเด็ก เพศและวัยเดียวกันที่ได้ดูภาพยนตร์ซึ่งมีเนื้อหาไม่ก้าวร้าว

สรุป ผลการทดลองของ ไลเบิร์ตและบารอน (Liebert & Baron, 1972. อ้างใน สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526 : 381) พบสิ่งว่าเร็ว (การดูรายการก้าวร้าว) มีผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ดูรายการที่ ก้าวร้าว

ระยะที่ 3 การทดลองในสนาม

เลเยนส์ และคณะ (Leyens, Camino, Park & Berkowitz, 1975. อ้างใน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526 : 382) ทำการทดลองกับเด็กชายวัยรุ่นอายุระหว่าง 14 – 16 ปีใน เบลเยียม เด็กเหล่านี้อาศัยอยู่ในหอพัก 4 หลังด้วยกัน และแต่ละหลังมีกันตั้งแต่ 18 – 32 คน ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมเด็กในตอนต้นพบว่าเด็กในหอพัก 2 หลังแสดงความก้าวร้าว กันมาก ในขณะที่เด็กในอีก 2 หอพักไม่ค่อยมีความก้าวร้าวกันมากนัก ผู้จึงจัดให้เด็กที่ก้าวร้าวใน หอพักหนึ่งหลัง และเด็กที่ไม่ก้าวร้าวหอพักหนึ่งหลัง ได้ดูภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาความก้าวร้าว (เช่น Bonnie and Clyde และ The Dirty Dozen) และเด็ก ที่เหลืออีก 2 หอพัก ได้ดูภาพยนตร์ที่ไม่ค่อยมีความก้าวร้าวอยู่เลย (เช่น Lily) การฉายภาพยนตร์เหล่านี้จัดขึ้นเป็นสัปดาห์เรียกว่า “สัปดาห์ภาพยนตร์” มีการฉายภาพยนตร์ให้เด็กดูทุกคืนและโทรทัศน์ในทุกหอพักก็ถูกตัดสายออก

การสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กเหล่านั้น พบว่าการได้ดูภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาสาระ ความก้าวร้าวสูง เป็นเหตุให้ความก้าวร้าวทางกายของเด็กทั้ง 2 หอพักสูงขึ้น แต่ความก้าวร้าวทาง วาจาเพิ่มขึ้นเพิ่มขึ้นเฉพาะ ในหอพักที่มีความก้าวร้าวสูงเป็นทุนเดิมอยู่แล้วได้มาดู ภาพยนตร์ที่มี เนื้อหาสาระแสดงความก้าวร้าวเข้า ส่วนเด็กในหอพักซึ่งมีความก้าวร้าวต่ำในตอนแรก แล้วได้มาดู ภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาแสดงความก้าวร้าวเข้า กลับลดความก้าวร้าวทางวาจาลงไปต่ำกว่าตอนแรกเสีย อีก ผลเหล่านี้ เกิดขึ้นในช่วงสัปดาห์การฉายภาพยนตร์ โดยเฉพาะทันทีหลังจากการชมภาพยนตร์ มากกว่า ที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมา ผู้วิจัยสรุปว่า ภาพยนตร์ก่อให้เกิด ความก้าวร้าวมากขึ้น โดยเฉพาะ ในรูปแบบที่เด็กได้พบเห็นมาจากภาพยนตร์ ข้อสรุปนี้แสดงนัยว่า มีการลอกเลียนแบบเกิดขึ้น หรือ การที่เด็กพบเห็นสิ่งใหม่มาถืออาจจะมีการนำไปทดลองเองในภายหลัง

ผลที่เกิดขึ้นดังกล่าวบารอนและเบิร์น (Baron & Byrne, 1977.อ้างใน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526 : 382) ให้ความเห็นว่าเป็นผลมาจากปัจจัย 3 ด้านคือ

1. เด็กได้มีโอกาสรียนรู้วิธีการแสดงความก้าวร้าวแบบใหม่จากการได้ดูฉากแสดงความก้าวร้าวแบบใหม่จากการได้ดูฉากแสดงความก้าวร้าวในภาพยนตร์ เรียกว่าเป็นการเรียนรู้จากการสังเกต (เทียบกับผลการวิจัยของ Bandura, Ross & Ross, 1961, 1963)
2. เด็กลดความอดคูล้มในการแสดงความก้าวร้าวโดยทั่วไปลง (เทียบกับผลการวิจัยของ Bandura, Ross & Ross, 1961, 1963)
3. เด็กเกิดความชินชา (Desensitization) ต่อการเห็นความก้าวร้าว และการเห็นความเจ็บปวดของคนอื่น เมื่อเด็กได้เห็นความก้าวร้าวในภาพยนตร์มาาก หากภายหลังได้มาเห็นความก้าวร้าวจริงเข้า ก็ไม่ได้ทำให้ เด็กเกิดความรู้สึกหรือปฏิกิริยาที่ไม่ดีต่อความก้าวร้าว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมความก้าวร้าว การอบรมเลี้ยงดู การปฏิบัติตัวของเพื่อน และสื่อ โดยเสนองานวิจัยที่ศึกษามาตามลำดับต่อไปนี้

สมพร สุทัศน์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับพฤติกรรมที่ก้าวร้าวของนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร. พบว่า ตัวแปรกลุ่มที่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุต่อพฤติกรรมที่ก้าวร้าวในระดับสูงสุดได้แก่ อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน ต่อมาตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุต่อพฤติกรรมที่ก้าวร้าวเรียงตามลำดับผลทางตรงและทางอ้อมรวมกัน คือการให้แรงเสริม การแสดงแบบ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ อายุ (ของเด็ก) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม การลงโทษทางกาย ให้ความคุ้มครอง และแบบประชาธิปไตย ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุทางตรงต่อพฤติกรรมก้าวร้าวได้แก่ การให้แรงเสริม การอบรมแบบใช้อำนาจควบคุม ลงโทษทางกาย ให้ความคุ้มครอง และประชาธิปไตย การให้ความคุ้มครองมีอิทธิพลเชิงสาเหตุทางลบกับพฤติกรรมก้าวร้าว และตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมก้าวร้าวได้แก่ อายุของเด็ก การแสดงแบบ และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ สุดท้ายตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุทางอ้อมต่อพฤติกรรมก้าวร้าวได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาของพ่อแม่ รายได้ของครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ จากการศึกษาของศราวดี จันทา เกี่ยวกับการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อลดความก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีราชาพิทยาสรรค์ จังหวัดน่าน. พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มหลังการทดลองมีความ ก้าวร้าวต่ำกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และจากการศึกษาของศิริณี พูลุฒิ เกี่ยวกับผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการปรับพฤติกรรมก้าวร้าวของเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดเชียงใหม่. พบว่าเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มปรับพฤติกรรม มีแนวโน้มพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง

จากระยะก่อนการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รวมทั้งการศึกษาของเพชรชมพู เทพพิพิธ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความชอบหนังสือการ์ตูน รายการโทรทัศน์ และ เกมคอมพิวเตอร์ กับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร ชอบดูโทรทัศน์มากเป็นอันดับที่ 1 ชอบอ่านหนังสือการ์ตูนมากเป็นอันดับที่ 2 และชอบเล่นเกมคอมพิวเตอร์มากเป็นอันดับที่ 3 และชอบดูรายการโทรทัศน์ประเภทการ์ตูน ชอบอ่านหนังสือการ์ตูนประเภทตลกขบขัน และเล่นเกมคอมพิวเตอร์ประเภทผจญภัยมากที่สุด ทั้งชอบตัวเอกเด็กที่เป็นคนดีมีความซื่อสัตย์ กับตัวเอกผู้ใหญ่ที่เข้มแข็ง ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณของตัวกลุ่มพยากรณ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติกับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 0.4399 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าตัวแปรพยากรณ์สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมก้าวร้าวได้ประมาณร้อยละ 19.35 รวมทั้งพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สัมพันธ์กับตัวแปรที่นำมาศึกษาเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีค่าเกิน .20 ดังนั้นคือ ความชอบเล่นเกมคอมพิวเตอร์ ความชอบอ่านหนังสือการ์ตูนประเภทตลกขบขัน และความชอบเล่นเกมคอมพิวเตอร์ประเภทไฟและหมากรุก ค่ายกล กีฬา หมัดมวย สงคราม อวกาศ และผจญภัย